

สัปเหร่อผู้นำทางจิตวิญญาณระหว่างคนเป็นและคนตาย*

THE UNDERTAKER: A SPIRITUAL GUIDE BETWEEN THE LIVING AND THE DEAD

สุทธิพงษ์ เสมสูงเนิน*

Sutthipong Semsungnoen*

สมาคมพุทธบริษัทใต้ร่มพระบรมโพธิสมภาร

The Association of Buddhists under the umbrella of the Buddha, Thailand

*Corresponding Author E-mail: samsungnoen14@gmail.com

บทคัดย่อ

มนุษย์ทุกคนอยู่ภายใต้กฎไตรลักษณ์ หรือกฎธรรมดาของสรรพสิ่งทั้งปวง ไตรลักษณ์ คือ การเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไปทุกสิ่งในโลกนี้ ล้วนแล้วอยู่ในกฎไตรลักษณ์ตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา หรือเป็นที่รู้จักและเข้าใจกันง่าย ๆ ว่าทุกคนล้วนแล้วต้องตายและตายแล้วไปไหนในทางวิทยาศาสตร์ยังไม่สามารถพิสูจน์และตอบประเด็นนี้ได้อย่างแท้จริง ทว่ายังมีอีกอาชีพหนึ่งในสังคมไทยที่อยู่เบื้องหลังในการเชื่อมโยงระหว่างคนเป็นและคนตาย บ้างเรียก “นายป่าช้า” บ้างเรียก “ผู้ประกอบพิธีการศพ” หรือปัจจุบันเรารู้จักผู้ทำหน้าที่นี้ว่า “สัปเหร่อ” ผู้มีหน้าที่จัดการซากศพ เพราะมีประวัติศาสตร์มายาวนาน ในด้านศาสนาและวัฒนธรรมความเป็นอยู่ของผู้คนที่ปฏิเสธไม่ได้เลยว่ามี ความเกี่ยวข้องกับปลายทางของชีวิตคือ “ความตาย” แม้ปัจจุบันผู้ที่ประกอบอาชีพนี้จะลดลงไปอย่างมาก เนื่องจากความหวาดกลัว ความเชื่อ ผิดตอบแทน หรือเทรนด์ใหม่ ๆ แต่ก็ไม่อาจปฏิเสธได้เลยว่า สัปเหร่อถือเป็นหน้าที่หนึ่งที่สำคัญที่ขาดไม่ได้ในสังคมไทย เพราะในทุก ๆ วันจะมีคนตายอยู่ตลอดเวลา และบุคคลที่จะเข้ามาเชื่อมโยงระหว่างคนเป็นกับคนตาย ก็คือ “สัปเหร่อ” ซึ่งในทุกขั้นตอน กระทำด้วยใจอันบริสุทธิ์ เพื่อคนเป็นและคนตาย และเพื่อการจากไปครั้งสุดท้ายให้ดีที่สุด เพราะทุกคนคงหนีไม่พ้น สัปเหร่อ ตัวสัปเหร่อเองก็ไม่พ้นสัปเหร่อเช่นกันนั่นเอง เพราะตายไปสัปเหร่อต้องเผาหรือฝัง ผู้ที่อยู่กับเราจนวินาทีสุดท้ายจนเรากลายเป็นเถ้าถ่านก็คือ สัปเหร่อ บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเกี่ยวกับแนวคิด ความหมาย ประวัติความเป็นมา ที่เกี่ยวข้อง กับสัปเหร่อ และความเชื่อเกี่ยวกับชีวิตหลังความตายของชาวพุทธ รวมถึงการจัดการความตายแบบทางเลือกใหม่

คำสำคัญ: คนเป็น, คนตาย, จิตวิญญาณ, สัปเหร่อ

* Received November 11, 2023; Revised October 12, 2024; Accepted December 12, 2024

ABSTRACT

All humans are subject to the law of the Three Marks of Existence (Tilakkhaṇa) or the natural law governing all things. The Three Marks refer to the arising, existing, and ceasing of everything in the world, as taught in Buddhism. In simpler terms, it is understood that everyone must die, but where one goes after death is still a mystery that science has yet to fully explain or answer. However, there is one profession in Thai society that remains connected between the living and the dead. Some refer to these individuals as “graveyard masters,” while others call them “funeral ritualists,” though today, we know them as “undertakers”. Their role is to handle the bodies of the deceased, and this role has deep historical roots in religion and culture, particularly tied to the inevitable end of life: death. Despite the significant decline in those pursuing this profession due to fear, beliefs, compensation, or modern trends, the role of the undertaker remains vital and irreplaceable in Thai society. Every day, people die, and the person responsible for bridging the gap between the living and the dead is the undertaker. With every step of their work, they act with pure intentions for both the living and the dead, ensuring that the final departure is as dignified as possible. No one can escape the undertaker-not even the undertaker themselves-since, upon death, it is another undertaker who will cremate or bury them. The person who remains with us until our very last moment, until we are reduced to ashes, is the undertaker. This article aims to explore the concepts, meaning, and history related to undertakers, as well as Buddhist beliefs about the afterlife. It also examines new alternative approaches to handling death.

Keywords: The living, The dead, Spirituality, Undertaker

บทนำ

สมัยรัชกาลที่ 5 คือยุคที่รัฐสยามพยายามอย่างหนักในการนำพาราชาอาณาจักรไปสู่ความศิวิไลซ์ ผ่านกระบวนการต่าง ๆ เพื่อกำจัดสัญลักษณ์หรือสิ่งแสดงออกถึงความ “ป่าเถื่อน” หรือ “ไม่ศิวิไลซ์” ซึ่งสภาพบ้านเมืองในสมัยนั้นมี “ทัศนอุจาด” หลัก ๆ อย่างหนึ่งในเขตพระนคร คือ ชากศพที่ปรากฏอยู่ทั่วไป ไม่ว่าจะเป็น ศพไร้ญาติ ศพจากการวิวาท ศพจากฆาตกรรม อำพราง ศพที่อุทิศให้กับแรงกล้า หรือแม้แต่ศพที่ราษฎรปลงโดยทิ้งไว้ข้ามวันข้ามคืน เป็นภาพที่ชวนสยดสยองแก่ผู้พบเห็น โดยเฉพาะชาวต่างชาติและชนชั้นผู้ปกครอง ขณะที่ราษฎรชาว

สยามกลับว่ามองเป็นสิ่งปกติธรรมดาแต่ชนชั้นผู้ปกครองของสยามมองวิธีการปลงศพและจัดการศพของชนชั้นล่างว่าเป็นสิ่งไม่เหมาะสม เป็นความ “อับมงคล” น่ารังเกียจ และไม่ต้องการพบเห็น โดยเฉพาะการปลงศพทั้งค้ำคินจนเนาเปื้อยและส่งกลิ่นเหม็น จึงมีการออกกฎและนโยบายเพื่อพยายามควบคุมการปลงศพของราษฎร เริ่มจากการนำศพของนักโทษไปเผาตามขนบธรรมเนียม ไม่ปลงศพประจานหรือเผาศพให้ฝูงแร้ง กา และสุนัขกิน รวมถึงการรักษาความสะอาดของป่าช้า ไม่ให้เป็นแหล่งบ่มารุงหรือกำเนิดเชื้อโรค

ราชการจึงแต่งตั้งให้ “ขุนกะเขวราก” หรือ “นายป่าช้า” ในปัจจุบันต่างรู้จักผู้ทำหน้าที่นี้ว่า “สัปเหร่อ” บุคคลผู้ทำหน้าที่จัดการศพเป็นผู้ดูแลและควบคุมการปลงศพด้วยการฝังหรือเผาแล้วแต่ที่ราษฎรนำมาประกอบพิธีกรรมทางศาสนา รวมถึง ศพไร้ญาติ ไม่มีผู้รับผิดชอบปลงศพ ซึ่งกระจายอยู่ทั่วไป คำว่า “กะเขวราก” ที่มักใช้คู่ “ซากศพ” โดยรวมคำเป็น “กะเขวราก ซากศพ” คำทั้งสองมีความหมายเดียวกัน แม้บางครั้งเราจะใช้ กะเขวราก เป็นคำต่ำ เชิงรังเกียจดูแคลน แต่ “กะเขวราก” (คำเดียวกัน) เคยเป็นชื่อเรียกตำแหน่งนายป่าช้าในสมัยก่อนด้วยแล้ว นับว่าบุคคลผู้ทำหน้าที่อยู่ในตำแหน่งนี้มีอุปการคุณต่อศพและญาติพี่น้องของศพก็ว่าได้ เพราะต้องทำหน้าที่ร่วมกับกองตระเวนสยามในการปลงศพคนไร้ญาติ หรือซากศพที่พบเกลื่อนกลาดอยู่ตามพื้นที่สาธารณะเพื่อกำจัดความสกปรกและความอูจาดให้แก่บ้านเมือง ถึงแม้ว่าคำจ้างและรางวัลยังไม่ปรากฏอย่างเป็นทางการกระทั่งปัจจุบันนี้

เนื้อหา

ยอมรับเลยว่ายังมีคนอีกหลายกลุ่มที่อาจยังไม่เข้าใจถึงความเป็นสัปเหร่อที่เกี่ยวข้องกับปลายทางของชีวิตอย่างความตายว่าอาชีพนี้กลับเป็นอาชีพสำคัญที่ขาดไม่ได้ในสังคมไทย เพราะมีประวัติศาสตร์อันยาวนาน ทั้งยังเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมความเป็นอยู่ของผู้คนทุกชั้นชน วรรณคดีในหน้าที่นี้มีมีความสำคัญและความเป็นมาอย่างไรซึ่งมีนักวิชาการกล่าวไว้ ดังนี้

แนวคิดเกี่ยวกับสัปเหร่อ

สัปเหร่อ “เขมรออกเสียงคำว่าสัปบุรุษว่า สัปรอ คำเดียวกันกระมัง ถ้าใช้ก็เป็นเกียรติแก่สัปเหร่ออยู่เพราะปลงตก” หรือแปลความหมายได้ว่า สัปเหร่อนี้น่าจะมีรากศัพท์มาจากภาษาเขมร คือ สัปรอ ซึ่งคำนี้ก็รับมาจากภาษาบาลีอีกทีหนึ่ง (ยง เสฐียรโกเศศ (พระยาอนุมานราชธน), 2508)

สัปเหร่อ คำนี้ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระสวัสดิวัดนวิศิษฎ์ คาดเดาว่ามาจากคำว่า “สัปรุส” เมื่อวันเวลาผ่านไปจาก สัปรุส ก็กลายเป็น สัปรุ และ เป็น เรอะ ในที่สุด ดังที่ปรากฏว่า คำ สัปเหร่อ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระสวัสดิวัดนวิศิษฎ์ คาดเดาว่า คือ สัปรุส ทางเขมรอ่านออกเสียงคำที่มีตัว ส ข้างท้ายเพี้ยนวิญญูชนี เช่น สัปรุส ก็เพี้ยน สัปรุ และ เรอะ อาจเพี้ยน เรอะ ไปได้โดยง่าย (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์, 2521)

ราชการกำหนดให้มีหน้าที่ สัปเหร่อ เป็นงานประเภทที่ 5 คือพนักงานบริการ คือเป็นพนักงานให้บริการในเรื่องส่วนบุคคลและบริการด้านการป้องกันภัยกำหนดเป็น “สัปเหร่อและเจ้าหน้าที่ฉีดยาศพ” ทำหน้าที่จัดการเผาและฝัง รักษาไม่ให้เน่าเปื่อยด้วยการฉีดสารเคมีในร่าง รวมถึงการทำพิธีต่าง ๆ เกี่ยวกับการจัดการร่างผู้วายชนม์ (ทวีศักดิ์ วรฤทธิ์เรืองอุไร, 2548)

ในภาษาบาลีมีคำที่ใช้เรียกสัปเหร่อเช่นกันคือคำว่า “ฉวทาหกหรือ ฉวทาหก” สัปเหร่อจึงเป็นอาชีพที่จัดการเกี่ยวกับศพหรือทำพิธีศพทั้งพิธีเผาและฝัง ถ้าจะกล่าวว่าสัปเหร่อเลี้ยงชีพด้วยการเผาศพ ก็น่าจะหมายถึงอาชีพหนึ่งได้เช่นกันในสมัยพุทธกาลได้ปรากฏว่า มีอาชีพสัปเหร่อแล้ว ดังปรากฏหลักฐานในพระวินัยคัมภีร์มหาวรรคที่พระพุทธเจ้าทรงห้ามพระภิกษุผู้ที่ไม่มีการจำพรรษาห้ามจำพรรษาในกระโจมผี และทรงปรับอาบัติทุกกฏภิกษุรูปนั้น สาเหตุเนื่องจากมีชาวบ้านเข้าไปพบเห็นและได้ติเตียนไปต่าง ๆ นานา เพราะเป็นภาพที่ไม่สวยงามดูคล้าย สัปเหร่อ (พระมหาสาธัญ สิริปัญโญ, 2553)

สรุปได้ว่า สัปเหร่อ ตามแนวคิด คือ ผู้จัดการเกี่ยวกับศพหรือทำพิธีศพทั้งปวงหรือพิธีเผาและฝัง มีคำเรียกในหลายภาษาแต่มีรากศัพท์มาจากภาษาบาลี คือ ฉวทาหก และภาษาเขมร คือ สัปบุรุษ ออกเสียงมาตลอดจนกลายเป็นสัปเหร่อ

ความหมายเกี่ยวกับสัปเหร่อ

สัปเหร่อ หมายถึง ผู้มีหน้าที่เผาศพให้ไหม้ คือ คนเผาศพ (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

สัปเหร่อ คือ ผู้ที่ทำหน้าที่แปรสภาพสังขารร่างกายของคนตายไปแล้วให้สูญสลายไปจากโลกอย่างสิ้นเชิง (ทวีศักดิ์ วรฤทธิ์เรืองอุไร, 2548)

สัปเหร่อ คือ ผู้ที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับการศพตั้งแต่ทำพิธีมัตตราสัง จนกระทั่งนำศพไปฝังหรือเผา (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554)

สัปเหร่อ คือ ผู้ทำหน้าที่พิทักษ์รักษาร่างกายผู้ตายตลอดจนประกอบพิธีกรรมทางศาสนาตามความเชื่อของศพจนเสร็จกาล หรือผู้ประกอบอาชีพเกี่ยวกับผู้ตายตั้งแต่เริ่มต้นจนแล้วเสร็จตามที่เจ้าภาพต้องการ (สุทธิพงษ์ เสมสูงเนิน, 2567)

สรุปได้ว่า สัปเหร่อ หมายถึง ผู้มีหน้าที่ดูแลและจัดการศพ ตั้งแต่การทำพิธีต่าง ๆ เช่น มัตตราสัง จนถึงการนำศพไปฝังหรือเผา รวมถึงการรักษาร่างกายผู้ตายและประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อทางศาสนา เพื่อให้กระบวนการเสร็จสมบูรณ์ตามที่เจ้าภาพต้องการ

ประวัติความเป็นมาเกี่ยวกับสัปเหร่อ

ในสมัยรัชกาลที่ 5 ปรากฏตำแหน่ง “ขุนกะเขวราก” หรือบางคนเรียกว่า “นายป่าช้า” หรือเป็นที่รู้จักกันว่า “สัปเหร่อ” ผู้มีหน้าที่ปลงศพ และจัดการความสยดสยองของบุคคลเมื่อสิ้นลมหายใจให้เป็นระเบียบเรียบร้อยมากขึ้น โดยขุนกะเขวรากจะเป็นผู้ดูแลและควบคุมการปลงซากศพที่ราษฎรนำมาประกอบพิธีกรรมทางศาสนา รวมไปถึงซากศพของคนไร้ญาติที่พี่น้องที่วางกระดูกกระจายอยู่ทั่วไปในพระนครด้วย หลังจากสยามเริ่มทำการปฏิรูปบ้านเมือง

เข้าสู่ความทันสมัยอย่างต่างชาติดี เหล่าเจ้านายต่างปรับตัวและรับวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามา ยิ่งขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการแต่งตัว อาหาร รวมไปถึงจัดการความเรียบร้อยในเรื่องศพ และมีทัศนคติความเชื่อที่ว่าศพคือ “ความอูจาด” ทำให้จากเดิมที่มักจะทิ้งซากศพไว้ไม่เป็นที่ทาง โยนให้เหล่านก กา หมา กัดกินได้ตามใจชอบ ก็มีบุคคลหรือหน่วยงานที่มีหน้าที่เข้ามาจัดการปลงซากศพ ทว่าราษฎรทั่วไปต่างยังมองว่า การวางศพไว้ญาติหรือบุคคลที่เสียชีวิตไว้ตามถนนหนทางถือเป็นเรื่องปกติและไม่ใช่ว่าเรื่องน่ากลัวแต่อย่างใด ดังนั้นราษฎรจึงร้องเรียนไปยังทางการเป็นจำนวนมาก เมื่อได้รับจดหมายร้องเรียนแล้วทางการจะส่งเจ้าพนักงานกองตระเวนทำการชันสูตรพลิกศพเพื่อค้นหาสาเหตุแห่งการตายเมื่อเสร็จสิ้นแล้วซากศพนั้นไม่มีผู้ใดกล่าวขานว่าเป็นญาติพี่น้องมาอ้างรับศพ เจ้าพนักงานกองตระเวนก็จะมีคำสั่งมอบหมายให้ขุนกะเพรวรaken นำศพคนไร้ญาติไปปลงเสียให้เรียบร้อย จึงแสดงให้เห็นได้ว่าขุนกะเพรวรaken หรือบางคนเรียกว่า นายป้าช้า ก็คือสัปเหร่อ เป็นผู้มีหน้าที่สำคัญในการปลงศพไร้ญาติที่พบอยู่มากมายทั่วเขตแดนนั้น ดังหลักฐานปรากฏในรายงานการรับแจ้งความของ หมื่นพินิจรักษา และ หมื่นพิมลภักดี ที่ได้พบเห็นซากศพหญิงชราขอทานหน้าประตูวัดราชบพิตรมาแจ้งแก่กองตระเวนจาก ความว่า

“วันที่ 28 พฤษภาคม ร.ศ. 115 เวลาเช้า 5 โมงเศษ หมื่นพินิจตรวจตามท้องที่ เห็นศพยายชำคนขอทานนอนตายอยู่ที่ประตูวัดราชบพิตร หมื่นพินิจ หมื่นพิมล ได้ชันสูตรศพยายชำผู้ตายอายุประมาณ 80 ปี ไม่มีบาดแผลสิ่งหนึ่งสิ่งใดไม่ สืบถามนายพลอย นายพูน บ้านใกล้เคียงบอกว่าไม่มีญาติพี่น้อง ป่วยเป็นโรคชราลูกไม่ไหว ป่วยมาได้ 5 วัน ชาดใจตาย หมื่นพินิจชันสูตรพลิกศพยายชำ ผอมแห้งเห็นว่าเป็นโรคชรา หมื่นพินิจ หมื่นพิมล ได้เอาศพยายชำไปวัดสระเกษ” (ภทรนิษฐ์ สุรังสรรค์, 2566)

ศพไร้ญาติที่ระเกะระกะไปมานี้ เรียกได้ว่าเป็นปัญหาให้แก่รัฐสยามอย่างมาก เพราะชาวต่างชาติซึ่งเข้ามาค้าขายหรืออยู่อาศัยต่างบอกเป็นเสียงเดียวกันว่า คือความอูจาดและสยดสยองของสยาม ทั้งยังออกข่าวอีกที่ก่อกวนโครมตามหน้าหนังสือพิมพ์ เพื่อให้บ้านเมืองเจริญหูเจริญตามากยิ่งขึ้น จึงทำให้ขุนกะเพรวรaken ต้องเข้ามาทำหน้าที่จัดการความสยดสยองนี้ โดยขุนกะเพรวรaken มีหน้าที่หลักคือ เป็นผู้ดูแลและควบคุมการปลงศพไร้ญาติ ซึ่งได้รับข้อมูลมาจากกองตระเวนที่เข้าไปพบและทางราษฎรร้องเรียนมา รวมไปถึงจัดการปลงศพให้กับราษฎรที่ไม่ค่อยมีฐานะมากนัก ซึ่งชาวบ้านจะต้องนำศพญาติตนเองมาไว้ที่วัดสระเกษ และรัฐบาลจะออกเงินค่าธรรมเนียมปลงซากศพให้ทั้งหมดเพราะรัฐต้องการจัดระเบียบสังคมและสุขอนามัย ขุนกะเพรวรaken จึงเป็นฟันเฟืองหนึ่งของกระบวนการของรัฐ ที่ช่วยจัดการซากศพ ด้วยการนำมาเก็บซ่อน หรือก่อกำจัดในสถานที่ลับตาอย่างป่าช้า ที่ออกห่างจากการรับรู้ของสาธารณะ เพื่อให้ความสยดสยองนั้นห่างไกลกับสาธาณชนทั่วไป และเพื่อให้บ้านเมืองดูมีความศิวิไลซ์ ปราศจากสิ่งโสโครกที่ก่อให้เกิดความรู้สึกอูจาดแม้ว่าหน้าที่การปลงศพจะเป็นของขุนกะเพรวรaken ทั้งหมด ทว่ายังมีบางหน้าที่ที่นายป้าช้าไม่สามารถจัดการได้อย่างในบางกรณีการที่ขุนกะเพรวรaken จะปลงศพได้จะต้องผ่านการพิจารณาและต้องได้รับใบอนุญาตจากมรรคทายกของวัดเสียก่อน หากซากศพ

ใดปราศจากใบอนุญาตแล้ว ขุนกะเพวราจะไม่ยอมปลงซากศพให้โดยเด็ดขาด ดังความที่กรมหลวงนเรศวรฤทธิ์ แจ้งว่า

“ด้วยกระทรวงธรรมการมีหนังสือแจ้งความมาว่า วัดมหาพฤฒาราม แต่เดิมได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานกำหนดห้ามไม่ให้ทำการเผาศพ เพราะมีสถานราชทูตอยู่ใกล้เคียง บัดนี้สถานราชทูตนั้นได้ย้ายไปแล้ว จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้เผาได้แต่คนบางจำพวก ซึ่งพระเจ้านองยาเธอ กรมขุนพิทยลาภพฤฒิธาดา ผู้เป็นมรรคนายกของวัดนั้นจะทรงวินิจฉัยแลประทานพระอนุญาตให้เผา ให้หลวงนรพรตฤทธิกรส่งขุนกะเพวราทราพบเหตุนี้ ถ้าจะมีผู้ใดนำศพมาเผาในที่ป่าช้าวัดมหาพฤฒาราม แม้ว่าพระเจ้านองยาเธอ กรมขุนพิทยลาภพฤฒิธาดาผู้เป็นมรรคนายกได้ประทานพระอนุญาตแล้ว ก็เป็นอันยอมให้ศพนั้นเผาได้ แต่ถ้าศพใดไม่ให้ประทานพระอนุญาตจะเผาในที่ป่าช้าวัดนั้นไม่ได้” (ภัทรนิษฐ์ สุรังสรรค์, 2566)

ทั้งนี้ ขุนผู้มีชื่อก็ไม่อาจทำการปลงซากศพได้โดยพลการ เนื่องจากสยามยังบังคับใช้กฎหมายตราสามดวงอยู่ ที่ห้ามราษฎรขนย้ายซากศพข้ามภูมิลำเนา ดังความปรากฏเป็นลายลักษณ์อักษรครั้งแรกที่บัญญัติไว้ในกฎหมายลักษณะโจร มาตรา 164 ความว่า “ผู้ใดทะนงองอาจหาญฝืน ข้ามแขวง ข้ามด่าน ข้ามแดน ไปฝั่งไปเผาก็ดี ฝืนนอกพระนครเอาเข้าไปในพระนครก็ดี ผู้ใดทำดังนี้ละเมิดให้โทษทั้งพวกจ่งทุกคน” กระนั้น การทำหน้าที่ของขุนกะเพวราก็ก็น่าจะมีลักษณะเป็นทางการหรือการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากนัก เนื่องจากความไม่ชัดเจนในตำแหน่งหน้าที่โดยไม่มีกฎ ระเบียบ หรือกฎหมายรองรับ จึงกลายเป็นรากฐานสำคัญที่ทำให้รัฐและชนชั้นผู้ปกครองเกิดความตระหนักถึงเรื่องการจัดซากศพ จึงเป็นที่มาของการประกาศใช้ “กฎกระทรวงนครบาลว่าด้วยป่าช้าและนายป่าช้า” ลงวันที่ 15 มิถุนายน พุทธศักราช 2460 อันเป็นกฎหมายที่รัฐสยามแต่งตั้งให้ “นายป่าช้า” มีหน้าที่ในการจัดการศพอย่างเป็นทางการ โดยสังกัดอยู่ภายใต้อำนาจของกระทรวงนครบาล ทั้งนี้ เสนาบดีกระทรวงนครบาลยังมีอำนาจอย่างเต็มที่ในการกำหนดว่า ในท้องที่ตำบลหรืออำเภอหนึ่ง ๆ ราษฎรสามารถนำซากศพไปฝากหรือฝังได้ที่ป่าช้าใดบ้าง รวมทั้งอำนาจในการออกใบอนุญาตฝากศพหรือฝังศพที่ป่าช้าใดบ้าง โดยสถานที่ที่ราษฎรสามารถปลงซากศพได้จะต้องอยู่ในการตรวจตราของเจ้าพนักงานสุขาภิบาลและท้องที่ เพื่อเป็นการรักษาความสะอาดและป้องกันความเดือดร้อนรำคาญของสาธารณชน นอกจากนี้ นายอำเภอท้องที่ยังมีอำนาจในการกำหนดเวลาปล่อยไฟได้ตามสมควร เพื่อป้องกันมิให้ราษฎรผู้อื่นได้รับผลกระทบ นอกจากการปลงซากศพของราษฎรอย่างเข้มงวดแล้ว รัฐยังมีบทลงโทษสำหรับผู้กระทำการฝ่าฝืน หากราษฎรปลงซากศพโดยปราศจากใบอนุญาตจากเจ้าพนักงานแล้ว นายอำเภอจะทำการสืบสวนถึงสาเหตุการตายและฟ้องร้องราษฎรผู้นั้นต่อไป ถ้าหากขุนกะเพวราหรือนายป่าช้าปล่อยปลงละเลยต่อหน้าที่ของตนไม่ตรวจตราใบอนุญาตก่อนทำการปลงศพ ก็จะต้องได้รับบทลงโทษตั้งแต่การถูกปรับเงิน ถอนใบอนุญาต หรือกรณีร้ายแรงที่สุด คือ การลงโทษตามประมวลกฎหมายอาญา จึงกล่าวได้ว่า

สัปเหร่อ มีส่วนสำคัญในหน้าประวัติศาสตร์ชาติไทยมาตั้งแต่สร้างบ้านแปลงเมืองที่มีส่วนร่วมทำให้บ้านเมืองหรือประเทศชาติมีความศิวิไลซ์เจริญหู เจริญตา ยังประโยชน์ต่อวงการศาสนา วงการสาธารณสุข และญาติพี่น้องของผู้ล่วงลับไปนั้น (ภัทรนิษฐ์ สุรังสรรค์, 2566)

ในสมัยแผ่นดินสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ล้นเกล้ารัชกาล ที่ 8 โดยคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ได้มีประกาศประธานสภาผู้แทนราษฎร ลงวันที่ 4 สิงหาคม พุทธศักราช 2480 โดยที่สภาผู้แทนราษฎรลงมติว่า สมควรควบคุมสุสานและฌาปนสถาน เพื่อความปลอดภัยของประชาชน จึงมีพระบรมราชโองการให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำและยินยอมของสภาผู้แทนราษฎร พระราชบัญญัติฉบับนี้ให้เรียกว่า พระราชบัญญัติควบคุมสุสานและฌาปนสถาน พุทธศักราช 2481 ประกาศลงราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 55 มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 20 มีนาคม 2481 ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ คือ พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี จึงส่งผลให้กฎกระทรวงนครบาลว่าด้วยป่าช้าและนายป่าช้า ลงวันที่ 15 มิถุนายน พุทธศักราช 2460 เป็นอันยกเลิกตามมาตรา 3 และในมาตรา 8 บุคคลใดจะทำการเผา หรือฝังศพในที่แห่งใดเป็นพิเศษ นอกจากสุสานและฌาปนสถานที่ได้รับอนุญาตแล้วนั้น ให้ยื่นคำร้องขอรับใบอนุญาตจากพนักงานท้องถิ่น (มาตรา 4) โดยกำหนดอัตราค่าธรรมเนียมใบอนุญาตเป็นผู้จัดการสุสานและฌาปนสถานโดยมีอัตราไม่เกินฉบับละ 2 บาท ทั้งนี้ ผู้ใดละเมิดบทบัญญัติแห่งมาตรา 8 ผู้นั้นมีความผิดต้องระวางโทษปรับไม่เกินร้อยบาท แห่งพระราชบัญญัติควบคุมสุสานและฌาปนสถาน พุทธศักราช 2481 เมื่อพิจารณาจากกฎหมายฉบับดังกล่าวสถานะของนายป่าช้าในอดีตถูกเปลี่ยนแปลงเป็นผู้จัดการสุสานและฌาปนสถาน หรือเป็นที่รู้จักในสังคมไทยว่า สัปเหร่อ (พระราชบัญญัติควบคุมสุสานและฌาปนสถาน พุทธศักราช 2481, 2481)

สมัยต่อมาพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้ประกาศว่าโดยที่เป็นการสมควรปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยการควบคุมสุสานและฌาปนสถาน จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำและยินยอมของรัฐสภา พระราชบัญญัติฉบับนี้ให้เรียกว่า พระราชบัญญัติสุสานและฌาปนสถาน พ.ศ. 2528 ประกาศลงราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 102 มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 20 กันยายน 2528 ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ คือ พลเอก ป.ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรี เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้คือ เนื่องด้วยกฎหมายว่าด้วยการควบคุมสุสานและฌาปนสถานที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบันได้ประกาศใช้มาตั้งแต่ พ.ศ. 2481 ปัจจุบันการดำเนินกิจการสุสานและฌาปนสถานบางแห่งมีลักษณะที่อาจเป็นอันตรายต่อความมั่นคงและเศรษฐกิจของประเทศ การสาธารณสุข หรืออนามัยของประชาชนเพิ่มขึ้น สมควรปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยการควบคุมสุสานและฌาปนสถานเสียใหม่ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ในปัจจุบัน จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้ ส่งผลให้พระราชบัญญัติควบคุมสุสานและฌาปนสถาน พุทธศักราช 2481 และพระราชกฤษฎีกาให้ใช้พระราชบัญญัติควบคุมสุสานและฌาปนสถาน พุทธศักราช 2481 (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช

2484 เป็นอันยกเลิกตามมาตรา 3 และในมาตรา 7 กำหนดให้การขออนุญาตและการอนุญาตให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง ประกอบกับ มาตรา 8 ผู้ขอรับใบอนุญาตต้องมีคุณสมบัติ ดังนี้ (1) มีอายุไม่ต่ำกว่ายี่สิบปีบริบูรณ์ (2) ไม่เป็นผู้มีความประพฤติเสื่อมเสียหรือบกพร่องในศีลธรรมอันดี (3) ไม่เป็นบุคคลวิกลจริตหรือจิตฟั่นเฟือน ไม่สมประกอบ (4) ไม่เป็นคนไร้ความสามารถหรือคนเสมือนไร้ความสามารถ (5) ไม่เป็นผู้เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับ

ความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ โดยกำหนดอัตราค่าธรรมเนียมใบอนุญาตเป็นผู้ดำเนินการสุสานและฌาปนสถานสาธารณะหรือสุสานและฌาปนสถานเอกชน ไม่เกินฉบับละ 500 บาท ออกตามความในมาตรา 11(1) ทั้งนี้ ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 6 วรรคหนึ่ง มาตรา 7 วรรคหนึ่ง หรือมาตรา 10 ผู้นั้นมีความผิดต้องระวางโทษปรับไม่เกินสองพันบาท แห่งพระราชบัญญัติสุสานและฌาปนสถาน พ.ศ. 2528 อนึ่ง รัฐบาลได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติสุสานและฌาปนสถาน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550 ลงประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 124 มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 5 พฤษภาคม 2550 ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ คือ พลเอก สุรยุทธ์ จุลานนท์ นายกรัฐมนตรี โดยพระราชบัญญัติฉบับนี้ ไหยกเล็ก (5) ของวรรคหนึ่ง ของมาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติสุสานและฌาปนสถาน พ.ศ. 2528 ซึ่งมีเหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ โดยที่มาตรา 3 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2549 ให้ความคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาค บรรดาที่ชนชาวไทยเคยได้รับความคุ้มครองตามประเพณีการปกครองประเทศไทยในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข แต่บทบัญญัติมาตรา 8 วรรคหนึ่ง (5) แห่งพระราชบัญญัติสุสานและฌาปนสถาน พ.ศ. 2528 เป็นบทบัญญัติที่เลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องสถานะของบุคคล ทั้งยังเป็นบทบัญญัติที่ปิดกั้นโอกาสของผู้เคยถูกจำคุกที่จะกลับตัวเป็นคนดีและประกอบการทำงานโดยสุจริตเกินความจำเป็น สมควรแก้ไขบทบัญญัติดังกล่าวให้สอดคล้องกับหลักการห้ามมิให้เลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล เพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องสถานะของบุคคลที่เคยได้รับความคุ้มครองตามประเพณีการปกครองประเทศไทยในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข เพื่อให้บุคคลผู้เคยถูกจำคุกมีโอกาสกลับคืนสู่สังคมและประกอบการทำงานสุจริตได้ จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้ เมื่อพิจารณาจากกฎหมายทั้ง 2 ฉบับดังกล่าวสถานะของผู้จัดการถูกเปลี่ยนเป็นผู้ดำเนินการสุสานและฌาปนสถาน หรือเป็นที่รู้จักในสังคมไทยว่า สัปเหร่อ โดยผู้ดำเนินการสุสานและฌาปนสถาน (สัปเหร่อ) สามารถเก็บ ฝัง หรือเผาศพได้ เฉพาะในสุสานและฌาปนสถานสาธารณะหรือสุสานและฌาปนสถานเอกชน หรือเก็บศพในสถานพยาบาลตามกฎหมายว่าด้วยสถานพยาบาล หรือเคหสถานเป็นการชั่วคราว เท่านั้น เว้นแต่จะได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากเจ้าพนักงานท้องถิ่น ให้ดำเนินการเป็นอย่างอื่น ซึ่งในพระราชบัญญัติสุสานและฌาปนสถาน พ.ศ. 2528 มาตรา 4 กำหนดว่า สุสานและฌาปนสถาน

สาธารณะ หมายความว่า สถานที่ที่จัดไว้สำหรับเก็บ ผัง หรือเศษศพ สำหรับประชาชนทั่วไป แต่ไม่รวมถึงสถานที่ที่ใช้สำหรับเก็บชั่วคราวในสถานพยาบาลตามกฎหมายว่าด้วยสถานพยาบาล และสุสานและฌาปนสถานเอกชน หมายความว่า สถานที่ที่จัดไว้สำหรับเก็บ ผัง หรือเศษศพ สำหรับตระกูลหรือครอบครัว หรือมิตรของตระกูลหรือครอบครัว แต่ไม่รวมถึงสถานที่ที่ใช้สำหรับเก็บศพชั่วคราวในเคหสถาน ดังนั้น สัปเหร่อต้องดำเนินการตามกฎหมายที่บัญญัติไว้ (พระราชบัญญัติสุสานและฌาปนสถาน พ.ศ. 2528, 2528)

สรุปได้ว่า ความเป็นมาเกี่ยวกับสัปเหร่อ คือ ผู้ทำหน้าที่จัดการพิธีศพ เป็นอาชีพที่มีบทบาทสำคัญในประวัติศาสตร์สังคมไทยมายาวนาน ย้อนไปในสมัยรัชกาลที่ 5 ซึ่งเป็นช่วงที่สยามกำลังเข้าสู่กระบวนการปฏิรูปบ้านเมืองและพัฒนาไปสู่ความศิวิไลซ์ หนึ่งในปัญหาที่ต้องเผชิญคือการจัดการศพที่ถูกทิ้งไว้ตามที่สาธารณะ ซึ่งเป็นภาพที่น่าหวาดกลัวและไม่เหมาะสมในสายตาของผู้ปกครองและชาวต่างชาติ ตำแหน่ง "ขุนกะเขวราภ" หรือ "สัปเหร่อ" ถูกแต่งตั้งขึ้นเพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว สัปเหร่อทำหน้าที่จัดการกับศพ โดยเฉพาะศพไร้ญาติ ที่พบกระจัดกระจายอยู่ทั่วไป การเผาหรือฝังศพเป็นพิธีกรรมสำคัญที่ช่วยให้บ้านเมืองสะอาดและลดความสยดสยอง สัปเหร่อทำงานร่วมกับเจ้าหน้าที่กองตระเวนที่มีหน้าที่ตรวจสอบศพที่ถูกทิ้ง เมื่อพบว่าไม่มีญาติมาอ้างศพ ขุนกะเขวราภจะนำศพไปประกอบพิธีกรรมทางศาสนา การทำงานของสัปเหร่อไม่ได้รับค่าจ้างที่ชัดเจนในช่วงเริ่มต้น แต่ต่อมาได้มีการออกกฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศพโดยตรง เช่น พระราชบัญญัติสุสานและฌาปนสถาน พ.ศ. 2481 ซึ่งให้สัปเหร่อมีบทบาทในการควบคุมการจัดการศพอย่างเป็นทางการ รวมถึงดูแลสถานที่ที่ใช้ในการเก็บ ผัง หรือเศษศพ บทบาทของสัปเหร่อไม่ได้จำกัดเพียงแค่การจัดการศพเท่านั้น แต่ยังมีมีความสำคัญในแง่ของการเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณที่เชื่อมโยงระหว่างคนเป็นและคนตาย บุคคลเหล่านี้ช่วยทำพิธีกรรมทางศาสนาเพื่อให้ผู้ล่วงลับได้จากไปอย่างสงบและมีเกียรติ แม้ว่าในปัจจุบันอาชีพนี้จะลดน้อยลง แต่สัปเหร่อยังคงมีความสำคัญในสังคมไทย ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยงทางวัฒนธรรมและศาสนาที่ลึกซึ้งเกี่ยวกับความตายและการจากไปของมนุษย์

ผู้นำทางจิตวิญญาณคืออะไร

ผู้นำทางจิตวิญญาณ หมายถึง ความเป็นผู้นำ ในอุดมการณ์บนพื้นฐานแห่งความเชื่อ ความศรัทธาในพลังอำนาจเหนือธรรมชาติ และดำรงชีวิตตามความเป็นจริงทำให้มีบุคลิกภาพพิเศษ หรือมีพลังอำนาจจากภายในโดยลักษณะของความเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณที่ผู้อื่นสามารถสัมผัสหรือรับรู้ได้ จากการได้รับความไว้วางใจ ด้วยความกล้าหาญ ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคนานาประการ มีความสุภาพอ่อนน้อม เปี่ยมด้วยความรักและเมตตาจิตอันไพศาล (พระมหาพิชัยมรก ปริบูรณ์, 2567)

ผู้นำทางจิตวิญญาณ หรือ "Spiritual Leader" ในทางประวัติศาสตร์ หมายถึง บุคคลที่ให้คำแนะนำแก่ผู้อื่นในเรื่องที่เกี่ยวกับจิตวิญญาณ คุณธรรม และ ความเชื่อทางศาสนา เป็นบุคคลที่ได้รับความเชื่อถือเป็นผู้มีปัญญา (Wisdom) และมีความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง (Insight)

เกี่ยวกับคุณค่าทางจริยธรรม ผู้นำดังกล่าวนี้มีมาหลายพันปี เช่น พระพุทธเจ้า และศาสดาของศาสนาต่าง ๆ รวมทั้งนักปราชญ์ที่มีอิทธิพลทางความคิดและความเชื่อ ที่ชี้แนะหรือให้คำปรึกษาแก่ผู้อื่น ในเรื่องจิตวิญญาณ และการใช้ชีวิตในระยะต่อมา คำว่า ผู้นำทางจิตวิญญาณ ขยายรวมถึงผู้นำที่ชี้แนะให้ผู้อื่นใช้ชีวิตที่มีความหมาย ความรัก และคุณธรรม โดยไม่จำเป็นต้องเป็นผู้นำทางศาสนาก็ได้ (วรภัทร คัดมาคัย, 2567)

ผู้นำทางจิตวิญญาณ หมายถึง การมุ่งมั่นฝึกฝนจิตใจเพื่อความดีงาม และคุณธรรม โดยมีเป้าหมายในการเคารพและเห็นอกเห็นใจผู้อื่น การลดละความเห็นแก่ตัวและกิเลสตัณหา ซึ่งอาจใช้หลักการจากทางพระพุทธศาสนา หรือหลักทฤษฎีการพัฒนาคุณธรรมของลอว์เรนซ์ โคลเบิร์ก (Lawrence Kohlberg's Stages of Moral Development) และมาสโลว์ (Maslow's Hierarchy of Needs) การเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณไม่ใช่การบรรลุจุดหมายเพียงครั้งเดียว แต่คือการดำเนินชีวิตด้วยความมุ่งมั่นอย่างต่อเนื่อง เพื่อแสดงถึงคุณค่าที่สูงส่งในทุกกิจกรรม นอกจากนี้ ความประพฤติปฏิบัติทางจิตวิญญาณยังต้องปรับตัวตามการเปลี่ยนแปลงในชีวิตและสังคม เพื่อให้สามารถยืนหยัดในอุดมการณ์ที่มีคุณค่าได้อย่างยั่งยืน (สุทธิพงศ์ เสมสูงเนิน, 2567)

สรุปได้ว่า ผู้นำทางจิตวิญญาณ คือ บุคคลที่มีอุดมการณ์ตามความเชื่อและศรัทธาในพลังเหนือธรรมชาติ ซึ่งแสดงออกถึงบุคลิกภาพที่โดดเด่นและได้รับความไว้วางใจจากผู้อื่นผ่านความกล้าหาญ ความสุภาพ และความเมตตา โดยทำหน้าที่คำแนะนำด้านจิตวิญญาณและคุณธรรม โดยไม่จำเป็นต้องเป็นผู้นำศาสนา และมุ่งมั่นในการใช้ชีวิตอย่างมีความหมายและคุณธรรม การฝึกฝนจิตใจเพื่อความดีงามและการลดละความเห็นแก่ตัวเป็นเป้าหมายสำคัญ ผู้นำเหล่านี้ต้องปรับตัวตามการเปลี่ยนแปลงในชีวิตและสังคม เพื่อรักษาอุดมการณ์ที่มีคุณค่าอย่างยั่งยืน

ผู้นำทางจิตวิญญาณระหว่างคนเป็นและคนตายผ่านทัศนสัปรหระ

สุรเสก เนื่องน้อย หรือลุงต๋อย ประกอบอาชีพเป็นสัปรหระประจำวัดสุทธาวาส (ใหม่ตาสุด) ตั้งอยู่ที่ถนนรัชดาภิเษก แขวงบุคคโล เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร หรือเป็นที่ทราบกันในชื่อผู้ควบคุมการเดินทางข้ามมิติ ผู้ที่ผ่านการเผาศพผู้ป่วยด้วยการจากไปของโรคโควิด-19 มากกว่า 70 ศพ สัปรหระเป็นอาชีพที่หลายคนมองว่าไม่สะอาด น่ารังเกียจและเสี่ยงกับการติดเชื้อโรคมากที่สุด แต่ในขณะเดียวกันหลายคนอาจมองผ่านหรือลืมไปว่าอาชีพเดียวกันนี้เองที่มีหน้าที่รับผิดชอบด้านสุดท้ายของชีวิตในมนุษย์ทุกคน และมีบทบาทสำคัญท่ามกลางโรคระบาดดังกล่าว จุดเริ่มต้นของผู้ควบคุมการเดินทางข้ามมิติ ลุงต๋อยคุ้นเคยกับชีวิตการเป็นสัปรหระเนื่องจากปู่และพ่อเป็นผู้ทำอาชีพนี้เช่นกัน และศพแรกที่ลุงต๋อยได้ทำหน้าที่สัปรหระในการเผาคือญาติที่อยู่ต่างจังหวัด ในขณะที่ยังดำรงสมณเพศอยู่ที่วัดสุทธาวาส (ใหม่ตาสุด) ได้รับอาสาเป็นผู้ปลงศพไปในการนี้ด้วย เพราะความเมตตากรุณาและไม่มีผู้ใดหรือใครรับทำ หลังจากได้ลาสิกขาลุงต๋อยจึงได้รับหน้าที่และประกอบอาชีพเป็นสัปรหระจนถึงปัจจุบันนี้ ผู้ควบคุมการ

เดินทางข้ามมิติ หรือผู้นำทางจิตวิญญาณระหว่างคนเป็นและคนตาย “ถ้าไม่ปลงจริง ไม่เสียสละจริง ๆ ทำงานแบบนี้ไม่ได้” เพราะเป็นอาชีพที่หลายคนไม่ได้ให้ความสำคัญมากนัก และกล่าวว่าอาชีพสัปเหร่อเป็นอาชีพที่หาคนทำได้ยากและคนไม่ยอมทำเป็นเพราะไม่อยากอยู่กับศพ “เป็นอาชีพที่ผู้คนรังเกียจด้วยนะ คนไม่กล้ากินข้าวด้วยเพราะมือเราไปจับศพมา” สำหรับคนเป็นควรให้เกียรติผู้ทำหน้าที่สัปเหร่อ และสำคัญที่สุดสำหรับวาระสุดท้ายของร่างอันไร้วิญญาณที่คนส่วนใหญ่มองข้ามจุดนั้นไป “ชีวิตสัปเหร่อมันก็เป็นอย่างนี้ มันมีทุกอย่าง ไม่ว่าโลงจะรั่วศพจะเหม็นหรือเน่าแค่นั้นก็ต้องอยู่กับมัน คนธรรมดาจะไปอยู่กับมันยังไม่ได้หรอก บางทีเปิดโลงมาลูกหลานเห็นพ่อแม่เน่าก็วิ่งหนีกันหมดแล้ว แต่เราวิ่งหนีไม่ได้ ต้องอยู่ตรงนั้น” และหากเทียบกับงานอาชีพอื่น ๆ สัปเหร่อถือเป็นอาชีพที่แทบไม่มีรายได้ หากเป็นพระอารามหลวงจะมีเงินเดือนสำหรับผู้ทำหน้าที่สัปเหร่อทำให้คนอยากทำงานนี้อยู่บ้าง แต่วัดเล็ก ๆ ทั่วไปนั้นคนที่ทำหน้าที่สัปเหร่อมีฐานะยากจนและไม่มีการศึกษา ยิ่งพอไม่มีสวัสดิการ หรือเงินเดือนเข้ามาเป็นแรงจูงใจก็ไม่มีใครอยากทำ รายได้ส่วนใหญ่จึงมาจากเจ้าภาพของผู้วายชนม์ที่มอบให้เป็นสินน้ำใจเท่านั้น และส่วนใหญ่ก็เลือกที่จะนำเงินที่ได้รับนั้นไปทำบุญให้แก่วัดต่อ แต่สาเหตุที่ประกอบอาชีพสัปเหร่อมาตลอดก็เพราะมีความสุขที่ได้ช่วยเหลือคนเป็น และสงเคราะห์คนตาย โดยเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณชี้แนะในเรื่องพิธีการศพเพื่อให้ญาติมีความสบายใจ ผู้จากไปอย่างหมดห่วง ส่วนเรื่องเงินทองไม่ใช่ปัจจัยหลักตั้งแต่เริ่มมีโรคระบาดโควิด-19 แต่ปรากฏว่าวัดหลายแห่งมีการเก็บค่าทำศพในอัตราที่สูงขึ้น การทำแบบนี้เหมือนเป็นการฉวยโอกาสในเวลาที่ผู้คนอื่นกำลังลำบากต่อให้ได้รับเงินมาก็ไม่มีความสุข ผู้ควบคุมการเดินทาง ข้ามมิติคือ ชื่อเพชบุรีปัจจุบันของลุงต๋อย โดยก่อนหน้านี้มีทั้งชื่อลุงต๋อยหายทุกร้าง และหายใจไม่ออกบอกลุงต๋อย สามารถสะท้อนถึงอาชีพได้อย่างชัดเจน ถ้าไม่มีสัปเหร่อ ใครจะเป็นคนเผาศพในช่วงโควิดที่จำนวนผู้เสียชีวิตเพิ่มขึ้นในอัตราสูงขึ้นเรื่อย ๆ ช่วงเริ่มต้นศพที่จากไปด้วยอาการป่วยจากโรคโควิดยังไม่มากนัก 2 วันจึงจะมีเพียง 1 ศพเท่านั้น แต่ในปัจจุบันต้องเผาศพทุกวัน ถึงขนาดที่บางวันต้องรอนเวลาผ่านไปถึงสามทุ่มกว่าถึงจะได้พักและรับประทานอาหาร มีท้อบ้าง หรือกำลังใจลดน้อยลง และเกิดคำถามในใจว่าประเทศไทยเดินมาถึงจุดที่มีผู้คนล้มตายมากมายขนาดนี้ได้อย่างไร นอกจากนี้สถานการณ์ที่ยากลำบาก ณ ขณะนี้เกิดปัญหาที่สำคัญมากที่สุดคือ การที่วัดต่าง ๆ ไม่ประสงค์เผาศพผู้จากไปด้วยอาการป่วยโควิด-19 กรณีตัวอย่าง มีญาติศพแรกบอกแล้วว่าได้ติดต่อสอบถามมาแล้ว 10 กว่าวัด ขอความกรุณาช่วยสงเคราะห์พุทธศาสนิกชนด้วยวิธีต่าง ๆ แต่ก็ไม่สำเร็จ ด้วยความเมตตาสงสารญาติจึงได้ขออนุญาตเจ้าอาวาสให้มีการรับเผาศพแก่ผู้จากไปด้วยโรคโควิด-19 “แปลกนะที่วัดเป็นของประชาชน ไม่ได้ใช้เงินเจ้าอาวาสสร้างมา เรี่ยไรเงินจากประชาชนทั้งนั้น แต่พอเขาตายมา ขอให้ช่วยกลับไม่มีใครช่วย” จากผู้ทำหน้าที่เป็นด่านสุดท้ายส่งร่างผู้ป่วยโควิด-19 ไปสู่สัมปรายภพ และได้กล่าวต่อว่าอยากให้ทุกวัดเปิดเผาศพให้กับศพผู้ป่วยโควิด-19 เพราะโอกาสที่จะติดเชื้อจากศพที่ห่อจากโรงพยาบาลน้อยมาก แต่ก็มีความเข้าใจหลายวัดไม่กล้าเสี่ยงจึงขอฝากไว้ว่า

ให้ทุกหน่วยงานเข้ามาดูแลช่วยเหลือในช่วงปฏิบัติหน้าที่เริ่มต้นของการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 มีเพียงเสื้อกันฝน ถุงมือปกผลไม้ และรองเท้าแตะเท่านั้น แม้แพทย์ พยาบาล จะเตือนว่ามันอันตรายมากแต่ก็เผาไปหลายศพแล้วนั้น ทุกวันนี้เริ่มมีอุปกรณ์ที่ช่วยให้ปลอดภัยเพิ่มมากขึ้น และมีผู้ประสงค์ดีสละสิทธิ์ให้ลงต๋อยได้สิทธิ์รับวัคซีนป้องกันภัยจากโรคดังกล่าว เนื่องจากก่อนหน้านี้ไม่มีบุคคลหรือหน่วยงานใด ๆ มาให้ความรู้หรือมาดูแลทั้งที่เป็นผู้เสี่ยงภัยในการดูแลศพผู้ป่วยโควิด-19 อย่างใกล้ชิด และการจองผ่านระบบออนไลน์ยังเป็นเรื่องไกลตัวอีกด้วยเป็นอีกเหตุผลที่ประสงค์เผยแพร่ผ่านสื่อสาธารณะเพื่อเป็นกระบอกเสียงให้เห็นว่าการจัดการเรื่องอาชีพสัปเหร่อกำลังพบกับปัญหาโดยอยู่ “บางทีคนก็ให้ความสำคัญกับด้านแรกคือบุคลากรทางการแพทย์ แต่ด้านสุดท้ายคือสัปเหร่ออย่างสูงไม่มีใครสนใจเลยสักนิด” ความตายเข้าถึงเราได้เสมอ เรารู้วันเกิด แต่เราไม่มีทางรู้วันตายของตัวเองว่าจะเกิดขึ้นเมื่อไร เวลาใช้ชีวิตอยู่จึงควรใช้ชีวิตอยู่บนความไม่ประมาท หมั่นทำความดีอย่าเห็นแก่ตัวหรือคดโกงใคร เพราะตายไปแม้แต่เสื้อผ้าสักชิ้นก็เอาไปไม่ได้ ดังนั้น สัปเหร่อจึงเป็นมากกว่าคนเผาศพ เพราะต้องทำหน้าที่เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณแก่ญาติที่ยังมีชีวิตอยู่ในเรื่องของความเชื่อ วัฒนธรรม พิธีกรรม และความศรัทธา เพื่อให้คนตายได้เดินทางข้ามมิติ หรือภพภูมิที่ดีตามแบบคติความเชื่อประเพณีนิยมแห่งท้องถิ่น (สุรเสก เนื่องน้อย, 2564)

ความสำคัญที่แท้จริงของ “สัปเหร่อ” คือเป็นผู้ประกอบพิธีกรรมในการจัดการกับศพ เพื่อแสดงถึงความรักและอาลัยให้แก่ผู้ตายและเป็นการส่งวิญญาณผู้ตายให้ไปสู่สุคติ แบ่งเบาความทุกข์ของผู้สูญเสีย ตลอดชีวิตการเป็นสัปเหร่อไม่เคยเจอไสยศาสตร์ มนต์ดำ รวมทั้งผีเฮี้ยนอาฆาต เหมือนกับสื่อบันเทิงต่างนำเสนอ รวมทั้งไม่มีการสะกดวิญญาณ ข้อเท็จจริงเมื่อวิญญาณได้ออกจากร่างไม่สามารถสะกดได้ เพียงแต่พิธีกรรมทุกขั้นตอนนั้นทำให้ข้อคิดในการดำเนินชีวิต คติเตือนใจแฝงอยู่ในความเชื่อ ย้ำเตือนให้ทำความดีละเว้นความชั่ว เพื่อที่จะได้เจอแต่สิ่งดี (สุเมธ พุฒิจีบ, 2566)

บุคคลผู้ทำหน้าที่เป็นสัปเหร่อ จึงต้องมีมนต์พระเวทเสกทำนํ้ามนต์สำหรับป้องกันสิ่งไม่ดี โดยใช้ล้งมือ หรือใช้อาบ แก่ตัวเองและผู้ที่มีมาร่วมพิธีฌาปนกิจศพเพื่อเป็นสิริมงคล และความสบายใจเนื่องในประกอบพิธีทางอวมงคล สัปเหร่อ จึงถือว่าเป็นมากคนเผาศพ คือผู้นำทางจิตวิญญาณระหว่างคนเป็นที่ยังอยู่ และเพื่อคนตาย เดินทางไปสู่ภพภูมิที่ดี สำหรับความเชื่อในการทำนํ้ามนต์ธรณีสาร คือ โองการว่าด้วยการกำจัดอุปาทว์ หรือการทำนํ้ามนต์แบบพุทธาคม ประกอบด้วย 2 แบบ คือ 1) ขึ้นด้วยบทชุมนุมเทวดา ตามด้วยบทนอบน้อมพระพุทธรเจ้า พระคาถาทำนํ้ามนต์ จบด้วยโองการธรณีสารน้อย ได้เป็นนํ้ามนต์พระธรณีสารน้อย 2) ขึ้นด้วยบทชุมนุมเทวดา ตามด้วยบทนอบน้อมพระพุทธรเจ้า พระคาถาทำนํ้ามนต์ โองการธรณีสารน้อย จบด้วยโองการธรณีสารใหญ่ ได้เป็นนํ้ามนต์พระธรณีสารใหญ่ (ยีนง มาติ และอดิพงศ์ หันภาพ, 2567) ประกอบตัวอย่าง ดังนี้

บทชุมนุมเทวดา

๐ สาธุ สักเค อยู่ในช่องฉกามาพจรสวรรค์ กาเม อยู่ในรูปภพอันจังหวัดวงศ์ คิริสีขระระตะณ อยู่ในห้วงมหรณพสิงขรเขตต์และขุนเขา จันตะลิกข เทพดาเจ้าอยู่เบื้องแน่นในอากาศ วิมาน อยู่ในวิมานมาศรัตนมณเฑียรทอง ที่เปรี้ยวฐ เทพดาเจ้าที่อาศัยอยู่ในราชรถแก้วและ เรือนหลวง จะ คาเม เทพดาเจ้าทั้งปวงที่อยู่ในบ้านน้อยและเรือนใหญ่ ตระวะนะคะหะเน เทพดาเจ้าที่สิงสถิตอยู่ที่ต้นไม้พฤกษาสานต์ เคหะวัดถุ มหิ เขตเต เทพดาเจ้าที่อาศัยตาม บ้านเรือนไร่และโรงนา ภูมา เทพดาเจ้าที่อาศัยอยู่บนพื้นภูมิภาค จายันตุ เทวา เทพดา เจ้าทั้งหลายเอ๋ย วันนี้ข้าพเจ้าจะขออัญเชิญท่าน ให้เสด็จลงมาสมเฝ้าประชุมช่วย ชะละณะละวิ สะเม เทพดาเจ้าที่อยู่ในห้องเหวผา ผิงน้ำและบนบกก็ได้เสมอกัน ยกขะคันธพณาคา ใช้แต่ เท่านั้น อิกคนธรรพ์และนาคราช ยกขาผู้เป็นใหญ่ ติฏฐันตา สันติเกยง เทพดาเจ้าที่มีความสุข ทุกตำบล มุนีวะระ วะจะนัง อิกทั้งฤษีมุรีนาถทุกแห่งหน ท่านที่ศักดิ์ฤทธิรินด้วยตบะเดชา สาระโว ดูก่อนเทพดาเจ้าทั้งปวง เม จงเกษมศานต์ตามลำดับ สุนันตุ จงทิพยโสทสต้บอรรถ อันล้ำเลิศ ธรรมสสะวะนะกาโล ซึ่งธรรมะของพระพุทธเจ้า นี่แหละประเสริฐในโลกิ อะยมมะทัน ตา วันนี้ข้าพเจ้าจะขออัญเชิญท่าน ให้ลงมาช่วย อำนวยพระพรชัย ให้แก่บรรดาข้าพเจ้า ทั้งหลาย ทั้งหญิงทั้งชายที่ได้ประณมมือนั่งอยู่ในพิธิ พระองค์จงมาประจักษ์ ให้มีแต่ความ เจริญยิ่งวัฒนา ด้วยใจเป็นศรัทธา สร้างบารมีอย่าได้ผิดเคืองข้องขัด ทรัพย์สมบัติจึงมากมี อันตรายอย่าอย่ามิ โรคภัยไม่มีมาบิทา จงสมความมุ่งมาตปรารถนา ให้สูงยิ่งด้วยปัญญา ทำสิ่ง ไตนั้นหนาจงได้ผล ครั้นปฏิบัติท่องบ่นในตำรา เวทย์มนต์คาถาให้ศักดิ์สิทธิ์ ประกอบด้วยบุญ ฤทธิ์ ทุกประการ เทอญ ฯ

บทบอมน้อมพระพุทเจ้า

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมา สัมพุทฺธัสสะ (3 หน)

พระคาถาทำน้ามนต์

นะโมนมัสการ ข้าพเจ้าขออาราธนาพระพุทธุสันโธ พระพุทโธโกนาคโมโน พระพุทโธกัสสโป พระพุทโธสิริสากยมนิโธ พระพุทโธศรีอริยโมตริ ขอเดชะพระบารมีแห่งพระโพธิญาณ ข้าพเจ้า ขออาราธนาพระพุทเจ้าทั้ง 5 พระองค์ จงเสด็จมาปราบมารธูลี ผุงผีปีศาจราชทูต ภูตและ ผีพราย อันกระทำโรคอันตรายสรรพาวุธทั้งหลาย ให้แคล้วคลาดทั้งอุบาทว์และจัญไร ทั้งคุณ และไสยอันเขาใช้มา ทั้งเบื้องบนและเบื้องล่าง ทั้งฝ่ายันต์และอาถรรพณ์เข้าฝังไว้ตามหนทาง กลางที่นอน เขาลองสับฝัน พระผู้เป็นเจ้าจงมาทำลาย ขอให้พ่ายแพ้ด้วยพระอิริยา ข้าพเจ้า ขออาราธนาพระสงฆ์อันทรงศรีบริสุทธิ เข้านั่งตั้งพิธิ ตักเอาน้ำในสระโบกขรณีมาสวดพระ พุทฺธมนต์ จัปด้ายมงคล และสายสิญจน์ วนขอบคอกหม้อไว้สามชั้น ข้าพเจ้าขอล้างโทษทัณฑ์ อันตราย ขอให้สูญหายด้วยเดชเดชคุณพระพุทเจ้า 56 คุณพระธรรมเจ้า 38 คุณพระสงฆ์เจ้า 14 ขอเดชะพระบารมี สารพัดเสนียดจัญไร ขออย่ามกล้ำกรายพระพุททั้งจักกะวาลัง พระธัมมัง

จักกะวาลัง พระสังฆังจักกะวาลัง จิงปราศหนิไปนอกขอบจักกะวาลัง นะโมพุทฺธัสสะ นะโมธัมมัสสะ นะโมสังฆัสสะ เสยยะถิทํหุสฺสวาทะ

มนต์พระธรรมนิสารน้อย

๐ องค์การพินทุนาถัง อุปปันนาถัง พรหมาสะหะปะตินามัง อาทิกัปปะ สุอาภักโธ ปัญจะปะทุมมัง ทิสสะวา นะโมพุทฺธายะ วันทะนัง

๐ สีโร เม พุทธะเทวัญจะ นะลาเต พรหมะเทวะตา หะทะเว หัตถะเม สุรา ปาเท วิสสะณุกัญจะ สัพพะกัมมา ประสิทธิ เม สัพพะพุทธานุภาวนะ สัพพะธัมมานุภาวนะ สัพพะสังฆานุภาวนะ สัพพะโสทธิ ภาวันตุ เม สัทธิกิจจัง สัทธิกัมมัง สัทธิการิยะ ตะถาคะโต สัทธิลากิ นิรันดะรัง สัทธิตะโช ชะโยนิจจัง สัมพะธัมมา ประสิทธิ เม สัพพะสัทธิ ประสิทธิ เม

มนต์พระธรรมนิสารใหญ่

๐ โอมนะโมพุทฺธายะ ด้วยเดชะทั้งหลาย แห่งข้าจะไหว้ ซึ่งพระบรมศาสดาผู้เป็นเจ้าเสด็จลงมา ตั้งฟ้าแลดิน ตั้งสมุทรสายสิญธุอันอุดม ข้าจะไหว้พระอินทร์ และพระพรหม ทั้งพระยม แลพระกาฬ ทั้งพระจัตุโลกบาลทั้ง 4 ทั้งพระมาตุลี พระฤๅณารอท ทั้งพระพ้อหมอเอก ทั้งพระพุทฺธคิเณศน์ พุทฺธคินาย พระนารายณ์ พระกัจจายเถร พระโมคคัลลาน์ พระสารีบุตร พระพุทฺธ พระธรรม พระควัมบดี พระมหาโพธิ พระมหาสารีริกธาตุ แก่นจันทน์ พระศรีรัตนตรัยเจ้านั้น อันทรงอยู่บนพื้นแผ่นดินธรณี ท่านจึงให้ภูทองพระคาถา แปรหมื่นพระธรรมชั้นธัมมจักขุเพียรให้มาตั้งองค์การ เบิกบ้านแลเบิกป่า เบิกโขนทวารบานประตูคูฝัองเสมาแลชุดหัวคันทนา กันเสนียดจัญไร กันที่ชั่วทั้งหลาย ออย่าระคายมาพ้องพาน ทั้งพระธรรมนิสารอย่าได้มาต้อง ท่านจึงให้ภูมา ตีเชือกบ่วงบาศก์คล้องรัดคน โดยมณฑลที่ท่านว่าไว้

๐ ปิดท้อแลปิดทาง ปิดบึง ปิดบาง ปิดทวารแลถมสระ บันรูปพระแลรูปเทวดา บันรูปภพนานา พากย์เจรจาแลจอหนัง ขนนกมีมติ กาสังผิตายโงะ ต่อโลง แลโกศผา ทำศาลาแล หน้ามุข สีสุกไม้ไผ่ กลับกลายทางทิศตะวันตก แผลงมมุดอก หนูกกในเรือน เรียกเพื่อนตามกัน เสาเรือน ตกมัน ไม้รังนางเรียง ที่ลาด ที่แก่ง ที่เกาะ ที่เฉลียง ที่วนที่วัง ที่พังก้าง ฝั่งต่อจับรวงรัง ไม้หักทับที่ ปลวกขึ้นในแดน ตะกวดเหี้ยแล่นขึ้นบนเรือน ไก่เถื่อนเข้าบ้าน งูเหลือมขึ้นร้าน แร้งจับหลังกา ข้าวสารแช่น้ำออกขึ้นเป็นใบ เห็ดงอกเตาไฟ สิ่งหีสัตว์ขึ้นไข่ บนฟูกบนหมอน วัวควาย เขาหัก เขากหักเขาคอน เขาซ้อนสลักคอก ข้างนอกพันหักประตู่ผี ฝืนร้ายมีดี เงามหัวพิกล หลึงชายข้าคน นอนกรนนอนคราง นอนหลับตาค้าง น้ำลายไหลนอง หม้อร้อง เป็นเสียงฆ้อง เรือร้องเป็นเสียงซำง กล้วยออกปลีซำงซำง กลายเป็นดอกบัว

๐ ท่านจึงจะให้ภูการาปปราบที่ทุกแดนตำบล ท่านจึงให้ภูยกพระวิหาร ตั้งพระประธานฐานพระพุทฺธรูป ท่านจึงให้ภูไชรุธูป บันรูปเต่าเหล็กหล่อ ต่อโรงแลกระรัตผ้า ท่านจึงจะให้ภูตั้งฉัตรไชยไข่น้ำพุ และประจุกำเกวียน ท่านจึงจะให้ภูเขียนรูปปราสาทแลสะกดทอรองคัตโลง คัดช้างโขลงเข้าเพนียด ท่านจึงจะให้ภูปักเสาเฉียดประตูคอก ตอกสลักปักเสาประรำ ท่านจะให้ภูต่อตะโกนชิงกลองชัย ท่านจึงจะให้ภูปลุกไม้ไผ่ไชรดาน ท่านจึงจะให้ภูฝังอาถรรพ์ ตั้งกระดาน

ต่อระแนงและเจาะรูภาพต่างคน ผูกสายยนต์สลักหลัง ท่านจึงจะให้กูฝังเสาพระเมรุลงโล่เขน อันปรากฏ ท่านจึงจะให้กูท่อน้ำขังฝังทั้งหลาย ทั้งฝังตุตแลผีพรายทั้งผีตายมิติ ผูกผูกมณฑล ยักขาและพรายกุมาร ท่านจึงจะให้กูขังฝังฝังปัดรังความเร่งหนียาวนาน โอมนะโมพุททายะด้วย เตชะทั้งหลายจึงประสิทธิ์โองการพระธรรมสาร ครูอาจารย์ประทานให้แก่กู ครูกูชื่อพระอิศวร พระนารายณ์ ท้าวเวสสุวรรณ ท่านจึงจะให้กูสู่สรรพเสนียดจัญไรให้บารบปราบอุปัทวันตราย เสียจงดไกล พุทธัง กันสารพัด สैनียดจัญไร วินาสสันติ สิทธิหูลู สะวาหะยะ อัมมัง กันสารพัด สैनียดจัญไร วินาสสันติ สิทธิหูลู สะวาหะยะ สังฆัง กันสารพัด สैनียดจัญไร วินาสสันติ สิทธิหูลู สะวาหะยะ

การจัดการความตายแบบทางเลือกใหม่

1. เปลี่ยนเป็นปะการังเทียม (Eternal Reefs): บริษัทรับทำศพในรัฐฟลอริดาของสหรัฐอเมริกา มีแนวคิดสร้างสรรค์ในการจัดการกับร่างกายหรือเถ้ากระดูกที่สามารถก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสิ่งแวดล้อมได้นอกเหนือไปจากการจัดงานศพด้วยวิธีการดั้งเดิม ด้วยการแปลงสภาพร่างที่ไร้วิญญาณไปเป็นปะการังเทียมรูปโดม เพื่อเป็นที่อยู่อาศัยของสิ่งมีชีวิตใต้ทะเลนอกชายฝั่ง

2. เปลี่ยนเป็นปุ๋ยอินทรีย์: เป็นการทำศพด้วยวิธีย่อยสลายตามธรรมชาติ ที่ช่วยลดการปล่อยคาร์บอนและช่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมได้อีกด้วย Recompose บริษัทในนครซีแอตเทิล รัฐวอชิงตัน ที่พัฒนาเทคโนโลยี ทำให้ศพย่อยสลายกลายเป็นดินปุ๋ยชั้นดี เหมาะสำหรับนำไปทำสวนและเพาะปลูก โดยมีกรรมวิธีคือ การนำศพเข้าเก็บในช่องรูปทรงกระบอกทำจากเหล็กที่สามารถนำกลับมาใช้ซ้ำได้ แล้วกลบร่างของผู้เสียชีวิตด้วยเศษไม้และพืชตระกูลถั่วที่เรียกว่า "อัลฟัลฟา" (alfalfa) จากนั้นก็ควบคุมระดับก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ ไนโตรเจน ออกซิเจน ความร้อน และความชื้นในช่องเก็บศพเพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับการเติบโตของจุลินทรีย์และแบคทีเรีย

3. การฝังใต้ต้นไม้ใหญ่ (Jumoke's): เป็นนวัตกรรมแนวทางการแก้ปัญหาในข้อจำกัดของเมืองประเทศญี่ปุ่น ซึ่งในปี 1999 มีวัดชื่อ Shōunji ได้เสนอพิธีศพที่เรียกว่า Jumokusō หรือการฝังใต้ต้นไม้ คือ เมื่อทำการเผาแล้วนำเถ้ากระดูกไปฝังลงในดินพร้อมปลูกต้นไม้ขึ้นมา การฝังศพโดยมีต้นไม้และผืนป่าเป็นองค์ประกอบของการหลับครั้งสุดท้ายแทนการมีป้ายหินหรือสิ่งประดับอื่น ๆ อย่างที่พบเห็นได้ในสุสานทั่วไป การฝังศพพร้อมกับการปลูกต้นไม้จะสามารถช่วยพัฒนาพื้นที่ป่าจากที่ดินรกร้างได้ รวมถึงเป็นการป้องกันการพัฒนาที่รุกรานพื้นที่ธรรมชาติได้อีกด้วย

4. การเผาด้วยน้ำ (Aquamation): คือ การนำร่างเข้าสู่กระบวนการของ อัลคาไลน์ ไฮโดรไลซิส (alkaline hydrolysis) ทดแทนการเผาเพื่อลดการปล่อยมลภาวะสู่ชั้นบรรยากาศ โดยการต้มน้ำผสมสารโปแตสเซียมไฮดรอกไซด์ ที่อุณหภูมิ 150 องศาเซลเซียส นาน 3-4 ชั่วโมง ปฏิกิริยาเคมีจะย่อยสลายเนื้อเยื่อจนเหลือแต่กระดูก

5. ส่งเข้ากระดูกขึ้นสู่อวกาศ: เป็นการพัฒนาสร้างทางเลือกใหม่ที่ไม่เหมือนใคร ด้วยบริการขนส่งทางอวกาศเป็นการส่งเข้ากระดูกของตัวเองขึ้นสู่อวกาศภายใต้การดำเนินการของ บริษัท Celestis ในประเทศสหรัฐอเมริกา จะทำการส่งเข้ากระดูกผู้เสียชีวิตไปพร้อมกับภารกิจอวกาศต่าง ๆ ขององค์การนาซา เพื่อให้สามารถนำไปปล่อยสู่วงโคจรของโลก หรือสู่อวกาศที่อยู่เหนือไปกว่านั้นได้ (อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2566)

ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า แนวทางเหล่านี้สะท้อนถึงการคิดค้นวิธีใหม่ในการจัดการกับความตาย ซึ่งไม่เพียงแค่เคารพผู้ล่วงลับ แต่ยังเป็นประโยชน์ต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมอีกด้วย

สรุป

ปัจจุบันมีการเรียกผู้ประกอบพิธีศพ แทนการเรียกสัปเหร่อโดยตรง อาจมองไม่เป็นมงคล แต่เคล็ดลับในการทำศพต้องมีการถ่ายทอดภายในครอบครัว เพื่อทำเป็นอาชีพและศึกษาเพิ่มเติมให้มีความน่าเชื่อถือในการประกอบพิธี ไม่ว่าจะเป็นวัยรุ่นหรือไม่ก็ตามเหมือนกับการเป็นหมอฟราหมณ์ จะต้องมีความเชี่ยวชาญได้เป็นตัวตั้งในการจัดการศพ เพราะสุดท้ายแล้วทุกคนก็ตายเหมือนกันหมด โดยการนำพาของสัปเหร่อในการเดินทาง หากในแง่สังคมไทยไม่ได้มองว่าเป็นอาชีพเท่าไรนัก และคนไม่ค่อยให้ความเคารพนับถือ ถ้าเทียบกับอาชีพอื่น เป็นคนเท่ากัน มีรายได้ และมีหน้าที่ความรับผิดชอบ แต่ถูกมองต่างกัน ทั้งนี้ การทำพิธีศพยังเป็นประเพณีวัฒนธรรม มีบางบริษัทสามารถนำมาเชื่อมโยงกับทุนวัฒนธรรม ผลักดันให้เป็นซอฟต์แวร์ ท้ามกลางโลกที่กำลังแข่งขัน กล่าวได้ว่าอาชีพสัปเหร่อ หรือผู้ประกอบพิธีศพ จะเป็นประเด็นต่อไปเมื่อคนเปลี่ยน ชุมชนเปลี่ยน จะเกิดอะไรขึ้นกับอาชีพนี้ และถ้าไปร่วมงานศพอาจเห็นอะไรมากขึ้นเกี่ยวกับวาระสุดท้ายของชีวิตว่าเป็นอย่างไรโดยเฉพาะในแง่ของวัฒนธรรมและวิถีชีวิต แม้ปัจจุบันผู้คนที่ประกอบอาชีพ สัปเหร่อจะลดลงไปอย่างมาก เนื่องจากความหวาดกลัว ความเชื่อ หรือเทรนด์ ฯลฯ แต่ปฏิเสธไม่ได้เลยว่า สัปเหร่อยังเป็นอีกหนึ่งหน้าที่หนึ่งที่ขาดไม่ได้ เพราะในทุก ๆ วันจะมีคนเสียชีวิต และคนที่เข้ามาเชื่อมโยงระหว่างคนเป็นกับคนตายก็คือ “สัปเหร่อ” นั่นเอง

ในสังคมไทย สัปเหร่อ หรือที่รู้จักในชื่อ “ขุนกะเขวราก” มีบทบาทสำคัญในการจัดการความตายและการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา บุคคลเหล่านี้ไม่เพียงแต่ดูแลศพ แต่ยังทำหน้าที่เชื่อมโยงระหว่างคนเป็นและคนตายอีกด้วย สัปเหร่อเริ่มมีบทบาทตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 เมื่อเกิดความจำเป็นในการจัดการศพที่ถูกทิ้งในที่สาธารณะ เพื่อให้ผู้ล่วงลับได้จากไปอย่างสงบตามหลักศาสนาพุทธ นอกจากการดูแลศพแล้ว สัปเหร่อยังต้องทำพิธีกรรมที่มีความหมายเพื่อให้ผู้ที่อยู่ข้างหลังได้รับความสบายใจ ซึ่งส่งผลให้สัปเหร่อกลายเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณที่สำคัญในกระบวนการนี้ ปัจจุบัน สังคมเริ่มเปิดกว้างต่อการจัดการความตายแบบทางเลือกใหม่ เช่น การเปลี่ยนร่างกายให้กลายเป็นปะการังเทียม หรือการทำให้เป็นปุ๋ยอินทรีย์ แม้ว่า

แนวทางดั้งเดิมจะยังคงมีความสำคัญ แต่สับหระอ์ก็ยังคงทำหน้าที่สำคัญในการรักษาความเชื่อและประเพณีที่เกี่ยวข้องกับความตาย ทำให้ผู้ประกอบการอาชีพนี้ไม่เพียงเป็นผู้ดูแลศพ แต่ยังเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณที่ช่วยให้คนเป็นสามารถรับมือกับการสูญเสียได้อย่างมีเกียรติ

เอกสารอ้างอิง

- ทวีศักดิ์ วรฤทธิ์เรืองอุไร. (2548). สับหระอ์กับการจัดการศพของชุมชน กรณีศึกษาชุมชนมอญริมแม่น้ำแม่กลอง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พระมหาพิชัยมรกต ปรีบุญโณ. (27 กันยายน 2567). ผู้นำทางจิตวิญญาณ คืออะไร. (สุทธิพงศ์ เสมสูงเนิน, ผู้สัมภาษณ์)
- พระมหาสหายัญญ์ สิริปัญโญ. (2553). สับหระอ์: ธรรมเนียมการบำเพ็ญตบะ. เรียกใช้เมื่อ 23 สิงหาคม 2567 จาก http://oldweb.mcu.ac.th/site/articlecontent_desc.php?article_id=1046&articlegroup_id=222
- พระราชบัญญัติควบคุมสุสานและฌาปนสถาน พุทธศักราช 2481. (2481). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 55 หน้า 1037-1045. (20 มีนาคม 2481).
- พระราชบัญญัติสุสานและฌาปนสถาน พ.ศ. 2528. (2528). ราชกิจจานุเบกษา (ฉบับพิเศษ). เล่ม 102 ตอนที่ 129. หน้า 365-371. (19 กันยายน 2528).
- ภัทรนิษฐ์ สุรังสรรค์. (2566). รัฐสวดสยอง (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: มติชน.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ยง เสฐียรโกเศศ (พระยาอนุมานราชธน). (2508). ประเพณีเก่าของไทย ประเพณีเนื่องในการตาย (พิมพ์ครั้งที่ 1). พระนคร: ส.การพิมพ์.
- ยีนยง มาดี และอดิพงษ์ หันภาพ. (2567). คัมภีร์มหายันต์โบราณ เล่ม 1 (พิมพ์ครั้งที่ 1). นนทบุรี: วี.ที.เอส. บุ๊คเซ็นเตอร์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2554). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์.
- วรภัทร คัดมาคุย. (2567). ผู้นำทางจิตวิญญาณ ของพรรคการเมือง. เรียกใช้เมื่อ 25 ตุลาคม 2567 จาก <https://www.bangkokbiznews.com/blogs/news/news-update/1141473>
- สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์. (2521). บันทึกเรื่องความรู้ต่างๆ เล่ม 3 ประทาน พระยาอนุมานราชธน (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.
- สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยรามคำแหง. (2548). หนังสืออนุสรณ์งานศพ. เรียกใช้เมื่อ 25 ตุลาคม 2567 จาก <https://www.lib.ru.ac.th/miscell2/?p=2071>

- สุทธิพงศ์ เสมสูงเนิน. (15 มิถุนายน 2567). ความหมายของสัปเหร่อ. (ธนา คำวงษา, ผู้สัมภาษณ์).
_____. (24 กันยายน 2567). ผู้นำทางจิตวิญญาณ คืออะไร. (ธนา คำวงษา, ผู้สัมภาษณ์).
- สุรเสก เนื่องน้อย. (2564). สัปเหร่อ... อาชีพด้านสุดท้ายโรคระบาดที่ถูกทอดทิ้ง. เรียกใช้เมื่อ 30 ตุลาคม 2567 จาก <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=387625322785019&id=109688997245321&set=a.111914013689486>
- สุเมธ พุฒิจีบ. (2566). เปิดใจสัปเหร่อมืออาชีพ รับช่วงต่อพ่อตา 30 ปี จิตอาสาเผาศพ เผย เรื่องลับหลังความตาย. เรียกใช้เมื่อ 3 พฤศจิกายน 2567 จาก https://www.matichon.co.th/region/news_4252260
- อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. (2566). ความตายกับเพื่อนคนสุดท้ายที่ชื่อว่า “สัปเหร่อ”. เรียกใช้เมื่อ 3 พฤศจิกายน 2567 จาก https://www.step.cmu.ac.th/view_content.php?ct_id=TVRJMw==

